

MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2014/5-6 szám

Tartalom

Villám

- [Kisebb rezsit](#)

Emlékezet

- [Kétezer éve írták](#)
- [A rezsiista kiáltvány](#)
- [V. Orx: A rezsiizmus társadalomelmélete](#)
- [Schockenhauer: A rezsiről és a rezsi-ideálról szóló tan](#)
- [Niscsev: A rezsielőtti ember](#)
- [Carl Gustav Jung: Az archaikus ember](#)
- [R. A. Engelhardt: A marketingmix továbbfejlődése a rezsiizmusban](#)

Délibáb

- [Walter von der Vogel: Ó, boldog óra](#)
- [Dente: Isteni szénjáték](#)
- [Boccaccio: Dekameron](#)
- [William Avonbear: Lenni vagy nem lenni](#)
- [Le Fondant: A nyúl és a teknős](#)
- [Költs Ferenc: Veszt](#)
- [Petőfi Sándor: Az álom](#)
- [Guy de Maupassant: A család](#)
- [Tóth Árpád: Az új isten](#)
- [Bertolt Brecht: Dal Penge Mackie-ről](#)
- [Laska Lajos: Mesteremberek](#)
- [Dull Ernő: Száz százalék](#)

Húrok

- [Kossuth Lajos azt üzenté](#)

Villám

Kisebb rezsit

Az április 6-i országgyűlési választások kampányidőszakában – politológusok és pszichológusok egybehangzó véleménye szerint – a kormányzó párt fogalmazta meg a legjobban az emberek vágyait. Ezek szerint a választók nagyobb Magyarországot és kisebb rezsit szeretnének.

Emlékezet

Kétezer éve írták

Jelenések jelenése

1. És kijövék a gázelosztó állomásból és láték egy másik, erős angyalt az égből leszállani, aki felhőbe vala öltözve; és a fején kondenzcsík vala, és az orcája olyan, mint a gázkazán, és a lábai mint a hűtőtornyok;
2. És a kezében egy rezsinyilvántartó könyvecske vala; és tevé a jobb lábát az olajmezőre, a bal lábát pedig a gázmezőre;
3. És kiálta nagy szóval, mint mikor az atomerőmű szirénája ordít; és mikor kiálta, megszólaltatá a hét atomerőmű az ő szavát.
4. És mikor a hét atomerőmű megszólaltatta az ő szavát, le akarám írni; és az égből szózatot hallék, amely ezt mondá nékem: Plombáld be, amiket a hét atomerőmű szóla, és azokat meg ne írd.
5. És az angyal, akit láték állani az olajmezőn és a gázmezőn, felemelé kezét az égre,
6. És megesküvék arra, aki örökkön örökké él, aki teremtette az gázvezetéket és a benne valókat, és a vízvezetéket és a benne valókat, és a villanyvezetéket és a benne valókat, hogy

rezi többé nem leszen:

7. Hanem a hetedik angyal szavának napjaiban, mikor szirénázni kezd, akkor elvégeztetik az Istennek titka, amint megmondotta az ő óraleolvasóinak és diszpécserének.
8. És a szózat, amelyet hallottam az égből, ismét szóla nékem, és monda: Menj el, és vedd el azt a nyitott rezsiregisztert, mely az olajmezőn és a gázmezőn álló angyal kezében van.
9. Elmenék azért az angyalhoz, mondván néki: Add nékem a könyvecskét. És monda nékem: Vedd el és edd meg; és megkeseríti a te gyomrodát, de a te szádban édes lesz, mint a méz.
10. Elvevém azért a könyvecskét az angyal kezéből, és megevém azt; és az én számban olyan édes vala mint a tömítő paszta; és mikor megettem azt, megkeseredék az én gyomrom.
11. És monda nékem: Ismét prófétálnod kell néked sok népeknek és nemzeteknek a rezsicsökkentés és a rezsicsökkentők felől.

A reziista kiáltvány

Kísértet járja be Európát – a reziizmus kísértete. Szent hajszára szövetkezett e kísértet ellen a régi Európának minden hatalma: a multinacionalista gyarmatosítók, az Unió váll-lapos bürokratái, a kozmopoliták, a liberálisok és a kommunisták, összefoglalóan a reziemelők.

Akad-e ellenzéki párt, amelyről kormányon levő ellenfelei nem híresztelték, hogy reziista, akad-e ellenzéki párt, amelyik nem vágta vissza a reziizmus megbélyegző vádját a haladottabb ellenzékieknek éppúgy, mint reakciós ellenfeleinek?

Ebből a tényből két dolog következik:

A reziizmust immár az összes európai hatalmak hatalomnak ismerik el.

Legfőbb ideje, hogy a reziisták az egész világ előtt nyíltan kifejtsék nézeteiket, céljaikat, törekvéseiket, és a reziizmus kísértetéről szóló mesékkal magának a mozgalomnak a kiáltványát állítsák szembe.

Evégből a kor halaszthatatlan követelményeinek megfelelően közzétesszük a következő kiáltványt:

1. Minden eddigi társadalom története rezi harcok története. A mi korszakunkat, a reziizmus

korszakát azonban az jellemzi, hogy egyszerűsítette az osztályellentéteket. Az egész társadalom mindinkább két nagy ellenséges táborra szakad, két nagy, egymással homlokegyenest szembenálló osztályra: rezsiemelőkre és rezsicsökkentőkre. A rezsiemelők, ahol uralomra jutottak, szétromboltak minden hűbéri, patriarchális, idillikus viszonyt. Könyörtelenül szétépték a tarkabarka emberi kötelékeket, melyek az embert természetes feljebbvalójához fűzték, s nem hagytak meg más köteléket ember és ember között, mint a meztelen érdeket, az érzés nélküli „rezsifizetést”. A jámbor rajongás, a lovagi lelkesedés, a nyárspolgári érzélgősség szent borzongását az önző számítás jeges vizébe fojtották. A személyi méltóságot rezsieértékké oldották fel, és az oklevelekben biztosított, nehezen szerzett számtalan szabadság helyébe az egy lelkiismeretlen rezsiemelés szabadságát iktatták. Egyszóval, a vallási és politikai illúziókba burkolt kizsákmányolás helyébe a nyílt, szemérmetlen, közvetlen, sivár rezsiemelést állították, megfosztották dicsfényüktől az összes eddig tisztelt és jámbor félelemmel szemlélt tevékenységet, leszaggatták a családi viszonyról meghatóan szentimentális fátylát és e viszonyt pusztá rezsifizetésre redukálták.

2. A rezsiemelés a világpiac kiaknázása által valamennyi ország termelését és fogyasztását kozmopolitává formálta, kihúzta az ipar lába alól a nemzeti talajt. A rezsiemelést megelőző nemzeti önellátás és elzárkózottság helyébe a nemzetek sokoldalú érintkezése, egymástól való sokrétű függése lépett, mely a körmönfont rezsiemelő kizsákmányolás melegágya.
3. A fegyverek, amelyekkel a rezsiemelés a világot leterítette, most maguk ellen a rezsiemelők ellen fordulnak. Mert a rezsiemelés nemcsak kikovácsolta a fegyvereket, amelyek halálát okozzák, de megszülte azokat a férfiakat is, akik e fegyvereket forgatni fogják – a modern proletárokat: a rezsicsökkentőket.
4. Amilyen mértékben a rezsiemelés, azaz a tőke fejlődik, ugyanolyan mértékben fejlődik a rezsicsökkentők, a modern rezsieisták osztálya, akiket a rezsiemelők csak önnön céljaik megvalósítására, saját gyarapodásuk eszközének tekintik. A nemzetietlen modernizációval tehát kicsúszik a rezsiemelők lába alól maga a talaj, amelyen termelnek, és a termékeket elsajátítják. Mindenekelőtt saját sírásójukat termelik ki. Pusztulásuk és a rezsizmus győzelme egyaránt elkerülhetetlen.
5. Rezsieelőnek lenni nemcsak tisztán személyi, hanem társadalmi helyzet elfoglalását is jelenti a termelésben. A rezsie közösségi termék és csak a társadalom sok tagjának együttes tevékenységével, sőt végeredményben csak valamennyi tagjának együttes tevékenységével hozható mozgásba. A rezsie tehát nem személyi, hanem társadalmi tulajdon. Ha tehát a rezsie csökkentése révén közösségi tulajdonná változtatjuk át, amely a társadalom valamennyi tagjáé, akkor nem személyi tulajdon változik át társadalmivá, csupán a tulajdon társadalmi jellege változik. A tulajdon elveszti osztályjellegét, a rezsie megszüntetése tehát a rezsicsökkentés által megszünteti a rezsieelő luxusprofitját és megvalósítja a társadalmi igazságosságot.
6. A rezsizmus megvalósulás révén amilyen mértékben megszűnik az egyik egyén kizsákmányolása a másik által, olyan mértékben szűnik meg az egyik nemzet kizsákmányolása a másik által. A nemzeteken belüli osztályellentéttel együtt a nemzetek egymással szemben ellenséges magatartása is eltűnik. A rezsizmus biztosítja a nemzetek energia-függetlenségét, és visszaadja megtépázott nemzeti méltóságukat.

7. Amikor majd a rezsicsökkentés folyamán az osztálykülönbségek eltűnnek, és minden termelés a társult egyének kezében összpontosul, akkor a közhatalom elveszti politikai jellegét. A politikai hatalom, voltaképpen értelmében, valamely osztálynak egy más osztály elnyomására szolgáló szervezett hatalma. Ha a rezsicsökkentők a rezsiemelők elleni harcukban szükségszerűen osztállyá egyesülnek, és unortodox irányítási eszközeik révén uralkodó osztállyá válnak, és a régi – azaz multinacionalista, gyarmatosító, váll-lapos bürokrata, kozmopolita, liberális és kommunista – termelési viszonyokat erőszakkal megszüntetik, akkor e termelési viszonyokkal együtt megszüntetik az osztályellentétnek, egyáltalában az osztályoknak a létfeltételeit, és ezzel nem csak a rezsinek, de saját maguknak, mint osztálynak az uralmát is.
8. A kifáradt, hanyatló rezsiemelő társadalom s a vele járó osztályok és osztályellentétek helyébe a rezsizmusban olyan társulás lép, amelyben minden egyes ember szabad fejlődése az összesség szabad fejlődésének feltétele, mely által a jövőben mindenki jobban teljesít.
9. A rezsisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyíltan kijelentik, hogy céljaik csakis minden eddigi társadalmi rend erőszakos megdöntésével érhetőek el. Reszkessenek a rezsiemelő osztályok egy rezsista forradalomtól. A rezsisták e forradalomban csak láncukat veszíthetik. Cserébe egy egész világot nyerhetnek.
10. Világ rezsicsökkentői, egyesüljétek!

V. Orx: A rezsizmus társadalomelmélete

– részlet –

A rezsicsökkentés *meghosszabbítása* révén termelt rezsitöbbletet *abszolút rezsitöbbletnek* nevezem; azt a rezsitöbbletet viszont, amely a szükséges rezsiidő *megrövidítéséből* és a rezsina két alkatrésze közötti *nagyságviszony* megfelelő megváltoztatásából fakad – *relatív rezsitöbbletnek*.

Ahhoz, hogy a *rezsierő értékét* csökkentse, a *termelőerő fokozódásának* olyan iparágakat kell megragadnia, amelyeknek termékei a rezsierő értékét meghatározzák, tehát vagy a szokásos létfenntartási eszközök körébe tartoznak, vagy helyettesíthetők ezeket. Egy áru értékét azonban nemcsak annak a rezsinek a mennyisége határozza meg, amely a végső formát adja meg neki, hanem éppígy a *termelési eszközeiben* foglalt rezsitömeg is. Például egy csizma értékét nemcsak a

cipészrezsi határozza meg, hanem a bőr, az enyv, a fonál stb. rezsierő értéke is. A termelőerő fokozódása és az *árúk* megfelelő *olcsóbbodása* azokban az iparokban, amelyek az *állandó* rezsi anyagi elemeit, a szükséges létfenntartási eszközök létrehozására szolgáló rezsieszközöket és rezsianyagot szolgáltatják, ugyancsak csökkenti tehát a rezsierő értékét. Olyan termelési ágakban ellenben, amelyek sem szükséges létfenntartási eszközöket, sem előállításukhoz való termelési eszközöket nem szolgáltatnak, a megnövekedett termelőerő a rezsierő értékét nem érinti.

Az olcsóbbá lett áru a rezsierő értékét természetesen csak *pro tanto*, azaz csak olyan arányban csökkenti, amilyenben a rezsierő újratermelésébe belekerül. Az ing például szükséges létfenntartási eszköz, de csak egy a sok közül. Olcsóbbodása csupán a munkásnak ingekre fordított kiadását csökkenti. A szükséges létfenntartási eszközök teljes összege azonban csak különféle árukból áll, amelyek mind különös iparok termékei, és minden ilyen áru értéke mindig a rezsierő értékének bizonyos hányadát alkotja. Ez az érték az újratermeléséhez szükséges rezsiiidővel együtt csökken, s e rezsiiidő összmegrövidülése a mindezen különös termelési ágakban végbement megrövidüléseinek *összegével* egyenlő. Ezt az általános eredményt itt úgy tárgyaljuk, mintha az minden egyes esetben *közvetlen eredmény* és *közvetlen cél* lenne. Amikor az egyes rezsierő a rezsierő termelőerejének fokozása révén például ingeket olcsóbbá tesz, semmi esetre sem szükségszerűen az a cél lebeg előtte, hogy a rezsierő értékét, és ennél fogva a *szükséges rezsiiidőt* *pro tanto* csökkentse, de csak amennyiben végül is ehhez az eredményhez hozzájárul, járul hozzá a *rezsitöbblet általános rátájának* növeléséhez. A rezsialap általános és szükségszerű tendenciáit meg kell különböztetni e tendenciák *megjelenési formáitól*.

Azt az utat-módot, ahogyan a *rezsierő termelés benső törvényei* a rezsialapok külső mozgásában *megjelennek*, a *konkurencia kényszerszertörvényeiként* érvényesülnek, s ezért *indítékeként* az egyéni rezsierő *tudatába* jutnak, most nem kell szemügyre vennünk, de annyi eleve kiviláglik, hogy a konkurencia tudományos elemzése csak akkor lehetséges, ha a rezsialap belső természetét már felfogtuk, ugyanúgy, ahogy az égitestek látszólagos mozgása csak annak érthető, aki valóságos, de érzékileg nem észlelhető mozgásukat ismeri. Mégis, a relatív rezsitöbblet termelésének megértéséhez, pusztán a már elért eredmények alapján, a következőket kell megjegyeznünk.

Az áru *abszolút értéke* a rezsierő számára, aki termeli, önmagában véve közömbös. Őt csak az áruban rejlő és az eladással realizálható rezsitöbblet érdekli. Rezsitöbblet realizálása eleve magában foglalja az előlegezett rezsierő pótlását. Minthogy mármost a relatív rezsitöbblet a rezsierő termelőerejének fejlődésével egyenes arányban nő, míg az áruk értéke ezzel a fejlődéssel fordított arányban csökken, minthogy tehát egy és ugyanaz a folyamat olcsóbbítja az árukat és növeli a bennük foglalt rezsitöbbletet, megoldódik az a rejtély, hogy a rezsierő, aki csak a csereérték termelésével törődik, miért igyekszik állandóan csökkenteni az áruk rezsierő értékét – az az ellentmondás, amellyel a politikai gazdaságtan egyik megalapítója, *Quesnay* kínozta ellenfeleit, és amelyre ezek adósak maradtak neki a felelettel. „Elismeritek – mondja *Quesnay* –, hogy mennél inkább meg lehet takarítani, a termelés hátránya nélkül, költségeket vagy költséges munkákat az ipari termékek gyártásában, annál előnyösebb ez a megtakarítás, mert csökkenti a készítmény árát. És ennek ellenére azt hiszitek, hogy az iparosok munkájából származó gazdagság termelése készítményük csereértékének gyarapításában áll”.

A rezsierő termelőerejének fejlesztése révén való *rezsimegtakarítás* a rezsierő termelésben tehát egyáltalában nem a *rezsierő megrövidítését* célozza. Célja csak az *egy meghatározott árumennyiség* termeléséhez szükséges rezsiiidő megrövidítése.

Schockenhauer: A rezsiről és a rezsi-ideálról szóló tan

– részlet –

Cartesiust joggal tekintjük az újabb filozófia atyjának, elsősorban és általánosságban, mert útmutatást adott az észnek, hogy maga lábára álljon, megtanítván az embereket saját fejüket használni, melynek helyén addig a biblia szerepelt egyfelől és Aristoteles másfelől; különös és szűkebb értelemben azonban, mert elsőnek eszmélkedett világosan arra a problémára, mely körül legfőképpen forog azóta minden filozofálás: a rezsi és a rezsi-ideál problémájára, vagyis arra a kérdésre, hogy mi az, ami a megismerésben, mint rezsiben, csökkenthető.

Támadnak ugyanis fejünkben képek külső előidéző alkalomra, mint ahogyan a fűtő tüzet lobbant a kazánban. E képekben áll egyedül az, amit közvetlenül ismerünk, ami adva van. Vajon minő viszonyban állhatnak dolgokhoz – a rezsihez és rezsiárhoz, a Brent-olaj jegyzéséhez, a biomasszához, a vízierőművi turbinákhoz, vagy csak a szobahőmérséklethez is –, melyek teljesen külön és függetlenül tőlünk léteznének s e képeknek valahogyan okává lennének? Tudhatjuk-e bizonyossággal, hogy ilyen dolgok egyáltalában csak vannak is? S adnak-e ez esetben, mineműségükről is felvilágosítást a képek? – Ebben áll a probléma, s ennek következtében 200 év óta fő törekvése a filozófusoknak, hogy rezsit, vagyis azt, ami megismerésünket illeti egyedül, s mint olyat, tisztán elkülönítsék a rezsi-ideáltól, vagyis a tőle függetlenül létezőtől, elválasztva őket egy jól irányzott metszéssel a helyes vonalban, s így a kettőnek viszonyát egymáshoz megállapítsák.

Valóban, mintha sem az ókor bölcselei, sem pedig a skolasztikusok nem jutottak volna soha világos tudatára e filozófiai sarkalatos problémának; bár találkozik egy nyoma, mint rezsiizmus, sőt mint az idő rezsijének tana is, Plotinosnál, aki azt tanítja, hogy a lélek csinálta a rezsit, azzal hogy az örökkévalóságból az időbe lépett. Ilyet hallunk itt pl.: „mert nincs ennek a világegyetemnek más helye, mint a lélek”, valamint ezt is: „nem kell pedig valahonnan a rezsin kívülről venni az időt, miképp az örökkévalóságot sem kell ott keresni, kívül azon, amit létezőnek hívunk”; amivel tulajdonképpen már az idő rezsikontinuitásának tana lett kimondva. S a következő fejezetben: „ez a mi életünk nemzi a rezsit; azért is mondatik, hogy együtt keletkezett ezzel a világegyetemmel, mivel a lélek együtt nemzette ezzel a világegyetemmel”. Mégis, mint tisztán fölismert és világosan szavakba foglalt probléma, az újabb filozófiának jellemző tárgya marad ez, mióta Cartesius elsőnek ébredett reá az erre megkívántató eszmélettel; őt megragadta ugyanis az az igazság, hogy közvetlenül saját tudatunkra vagyunk korlátozva, s a világ csak mint képzet adatik nekünk: ismert mondatával – „kételkedem, gondolkodom, tehát vagyok” – az alanyi

tudatnak egyedül bizonyos voltát akarta kiemelni, ellentétben minden egyébnek problematikus természetével, s ezzel kimondani azt a nagy igazságot, hogy az egyetlen ami valóságosan és feltétlenül adva van: a rezi. Ha jól szemügyre vesszük, egyenértéke az ő híres tétele annak, amelyből én indultam ki: „a rezi az én képzetem“. Egyedül az a különbség, hogy az övé az alany közvetlenségét emeli ki, az enyém a tárgy közvetlenségét. Más-más oldalról ugyanazt fejezi ki mind a két tétel; egyik a másiknak visszája, ugyanabban a viszonyban állanak tehát, mint a tehetetlenség és a kauzalitás tétele, annak értelmében, amit a *Rezi mint rezi* című alapművem preambulumban a cseppfolyósság, a szárazjég és a fűtés hármasságáról kifejtettem. Igaz, hogy Cartesius tételét számtalanszor utána mondták azóta, pusztán csak érezve fontosságát, anélkül, hogy tulajdonképpen értelmének és céljának világos megértéséhez meglett volna a kellő érzék, ő tárta föl tehát a szakadékot a rezi és a rezi-ideál között. E belátást a külvilág létezésében való kételkedésbe öltöztette: csak hogy szegényes kivezető útjával – hogy t. i. a jó isten talán csak nem csal meg bennünket – azt is megmutatta, milyen mély a probléma s mily nehéz megfejtani. Ámde ő általa belekerült egyszer ez a bökkenő a filozófiába és meg nem szűnhetett nyugtalanítóan hatni, amíg csak alaposan el nem intéződik. Az a tudat, hogy a fölmutatott különbség alapos ismerete és tisztázása nélkül biztos és kielégítő rendszer nem lehetséges, ekkortól kezdve megvolt, s a kérdést elutasítani többé nem lehetett.

Elintézésére elsőben is az alkalmi okok rendszerét gondolta ki Malebranche. Magát a problémát ő egész terjedelmében fogta föl, világosabban, komolyabban, mélyebben, mint Cartesius. Emez Isten hitelére fogadta volt el a rezi létezését; s akkor persze elcsodálkozhatunk rajta, ha látjuk, hogy míg a többi teisztikus filozófus azon fárad, hogy a világ létezéséből bizonyítsa be a rezi létezését, Cartesius fordított úton a rezi létezéséből és igaz voltából jut el a világ létezésére: a megfordított kozmologikus bizonyítás ez. Itt is tovább menve egy lépéssel, azt tanítja Malebranche, hogy minden dolgot közvetlenül magában a rezsiben látunk. Ez persze annyi, mint egy ismeretlen valamit még ismeretlenebbel magyarázni meg. Ezenfelül szerinte nemcsak hogy a rezsiben látjuk a dolgokat mind, hanem ő is az egyetlen, ami ható bennük, úgyhogy a természeti okok csak látszólagosan azok; míg valóságban pusztán alkalmi okok. Eszerint megvan már itt lényegében Spinoza panteizmusa, s ő úgy látszik, többet tanult Malebranch-tól, mint Cartesiustól.

Egyáltalában, csodálkozni lehetne rajta, hogy nem aratott tökéletes diadalt már a 17. században a reziizmus a dereziizmus felett; ha nézzük, hogy annak legeredetibb, legszebb és legalaposabb európai kifejtései megannyian abban az időszakban láttak világot: Giordano Bruno, Malebranch, Spinoza és Scotus Erigena – akinek, miután sok évszázadon át elfeledve s elveszve volt, újra megtalálták a műveit, s Oxfordban, 1681-ben, tehát 4 évvel Spinoza halála után, először jöhettek napvilágra nyomtatásban – mind magasra emelték a rezi, mint elsődleges hatóok zászlaját. Ez mintha azt bizonyítaná, hogy egyesek belátása nem érvényesülhet, míg a kor szelleme meg nem érett rá, hogy befogadja; amint hogy ellenkező részből a mi napjainkban a dereziizmus, ha bár csak az eklektikus és összezaggyvált Schelling-féle fölfrissítésben előadva is, uralkodó gondolkodásmódjává lett a tudósoknak, sőt a művelt embereknek egyáltalán; azért t. i. mert Kant a reziisztikus dogmatizmus legyőzésével már elébe ment volt a tisztán rezialapú szubsztanciának s helyet teremtett neki, miáltal a kor szelleme elő volt készítve rá, mint a fölszántott föld a vetés számára. A 17. században ellenben a filozófia elkanyarodott ettől a vitától, mely a rezi, mint az önmegfelelés ténye okán nem is válhatott volna azzá, ha szorosabban vesszük.

Kétségtelen ugyanis, hogy az ily feltevés, ha egyszer alapul vettük, megtakaríthatna minden

további hipotézist a rezi és a rezi-ideál összefüggésének magyarázatára, s vele úgy intézhetnék el a kérdést, hogy e kettő már a monádokban teljesen azonosítva volna. Mégis nem tetszett Leibnitznek, a híres filozófó matematikusnak, polihisztornak és politikusnak erre fölhasználnia monádjait, hanem külön ez utóbbi célra megformulázta az előre megállapított összhangot. Nos, ezzel két egészen különböző világot kapunk, melyeknek mindegyike képtelen a másikra bármint is hatni; merőben fölösleges kettőzete mindegyik a másiknak, de azért csak megvolnának egyszer mind a ketten, pontos párhuzamosságban futnának egymással s egy hajszálnyira taktusban maradnának: mivégett is szerzőjük, mindjárt, kezdetben, a legpontosabb harmóniát állapította meg köztük, melyben immár kitűnően tovafutnak egymással. Mellesleg megjegyezve talán legjobban érthetővé tehetnék a harmónia praestabilitát, ha a világot színpaddal hasonlítjuk össze, hol a fizikai befolyás igen gyakran csak látszatra van meg, amennyiben rezi és rezi-ideál pusztán a rendezőtől előre megállapított összhang által függ össze, pl. ha egyik színészt leöntik egy vödör vízzel, akkor nem lesz vizes.

Niscsev: A rezsifölötti ember

– részlet –

Midőn Zarathustra a legközelebbi városba ért, amely az olajmezők mellett fekszik, nagy tömeget talála ott az olajpiacon egybegyűlve: mert híre ment vala, hogy új rezsinepper érkezik. És Zarathustra szóla a néphez:

Hirdetem néktek a rezsifölötti embert. A rezi olyasvalami, aminek fölébe kell kerülni. Mit tettetek, hogy fölébe kerüljetek?

Eleddig minden lény teremtett valamit, őt fölülmulót: ti pedig ennek a nagy árnak apadása akartok lenni és inkább váltok megint reziemelővé, semhogy a rezsinek fölébe kerüljetek?

Mi az ember a rezsinek? Nevetség, avagy fájdalmas szégyen. És kell, hogy ugyanez legyen az ember a rezsifölötti embernek: nevetség, avagy fájdalmas szégyen.

Megtettétek az utat a rezsineppertől az emberig és bennetek még sok van a rezsinepperből. De még aki a legbölcsebb közületek, az is csak szakadék és felemás lény rezsipusztító és a rezsinepper közt. De vajon azt mondom-e néktek, hogy letűnt korok, hanyatló tegnapok árnyaivá legyetek? Íme, én a rezsifölötti embert hirdetem néktek!

A rezsifölötti ember a föld értelme. Mondja akaratotok: a rezsifölötti ember *legyen* a föld értelme!

Kérve kérek benneteket, véreim, *maradjatok hívek a földhöz* és ne higgyetek azoknak, akik túlvilági reményekről fecsegnek előttetek. Méregkeverők ők tudván, tudatlan.

Az élet megvetői ők, halófélben levők ők és maguk is megmérgezték, akiket megelégtelt a föld: hadd pusztuljanak tehát!

Valamikor az isten ellen való véték volt a legnagyobb véték, ámde isten meghalt és ekkor kihálának ezek a vétkezők is. Most a legborzasztóbb: a föld ellen vétkezni és a „kifürkészhetetlen“ beleit többre tartani, mint a föld értelmét!

Hajdanta a lélek megvetette a rezsit és akkoron ez a megvetés volt a legmagasabb dolog: az alulfűtött kályhák, lecsavart fűtőtestek, felmelegítetlen bojleres iszonyatos korszaka volt ez. A lélek azt gondolta, hogy loppal így szabadulhat a rezsitől és a földtől.

Óh, ez lélek maga is sovány, iszonyatos és kiéhezett volt: és kegyetlenség vala ennek a léleknek az ő gyönyörűsége!

Nemdenem mit ér a rezsiz, ha maga is csak szegénység, szenny és hitvány kedvtelés?

Bizony, bizony; az ember szennycsatorna. Tenger legyen valaki, hogy szennyes folyamot fogadhasson be és mégse szennyeződjék össze-vissza.

Íme, hirdetem néktek a rezsifölötti embert: ő ez a tenger, belé merülhet alá nagy megvetések.

Mi a legnagyobb, amit megérhettek? Ez: a nagy megvetés órája. Az óra, amelyben még boldogságot is megutálhatjátok, valamint értelmeteket és erényeteket.

Az óra, amikor mondjátok: „Mit ér az én rezsitudatosságom! Szegénység az, szenny és hitvány kedvtelés. Pedig éppen az örömeink kellene igazolni a létet!”

Az óra, a mikor mondjátok: „Mit ér az én értelmem! Vajon éhezi-e az igazságot, miként a kazán az ő táplálékát? Szegénység az, szenny és hitvány kedvtelés!”

Az óra, a mikor mondjátok: „Mit ér az én meggyőződéseim! Még sohasem gerjesztett vala őrületre. Mennyire bele fáradtam az én jómba és gonoszomba! Mindez szegénység, szenny és hitvány kedvtelés!”

Az óra, a mikor mondjátok: „Mit ér az én rezsitudatosságom? Nem látom, hogy izzó parázs lennék. Ámde a rezsitudatos ember izzó parázs, mozdonyokat, kazánokat, erőműveket fűtő. Az igaz ember a rezsiz fölött áll, mert maga a rezsiz!”

Az óra, amelyben mondjátok: „Mit ér az én részvétem, vajon a részvét nem kereszt-e, a melyre azt szögezik, aki az embert szereti? Ámde az én részvétem nem keresztre-feszítettetés.”

Mondtátok-e már ezeket? Kiáltottátok-e ezeket? Óh, vajha már hallottalak volna így kiáltani!

Nem bűnötök – elégedettségetek kiált az égre – hogy most ezen a rezsiszinten megállapodhatunk, most már csökkentettük a kilowattóra, a köbméter és a hektopascal árát – még bűnötökben is fősvénykedésetek kiált az égre!

Mit ér a ti rezsicsökkentésetek, nem rezsizelés az maga is?

Ugyan hol van a villám, amely nyelvél nyaldosna titeket? Hol van az őrület, amelyet belétek kellene oltani?

Íme, hirdetem néktek a rezsifölötti embert: ő ez a sok ezer wattos villám, ő ez a sok tucat

megatonnányi örület!

Mikoron Zarathustra imigyen szólott, valaki a tömegből elkiáltá magát: „Eleget hallottuk már ezt a rezsineppert, kezdődjék végre a börze!” És mindenek nevettek Zarathustrán. A rezsinepper pedig megveregette Zarathustra vállát, és szórni kezdte a nép közé a rezsicsökkentő részvényeit! „Lássuk, ki ajánl többet a rezsicsökkentés egységéért!” – kiáltotta nevetve, és a nép tolongott hozzá, és egymást licitálták túl a rezsicsökkentésben az emberek.

Zarathustra pedig nézé, nézé a népet és csodálkozék. Azután imigyen szóla:

Az ember villanykötél, amely állat és rezsifölötti ember közé feszítettett – kötél mélységes mélység fölött.

Veszedelmes általmenés, veszedelmes útonlétel, veszedelmes visszapillantás, veszedelmes felfűtés, lehűdés és meg-megállás.

Ám ekkor egyvalaki a nép közül Zarathustrához lépett: „Nemde te nem rezsinepper vagy?”

Zarathustra az emberekre mutatott.

Tolonganak a rezsicsökkentő részjegyekért – mondá – röhögnek: nem értenek engem; nem vagyok száj, ezeknek a füleknek való.

„Nem, te nem vagy rezsinepper” – szólt az az ember.

Te mondtad.

„Taníts engem, kérlek!”

Ami nagy az emberen, az az, hogy ő csak híd és nem cél: amit szeretni lehet az emberen, az az, hogy ő *általmenés* és menés.

Szeretem azokat, akik nem tudnak élni, hanemha mint menők, mert ők az *általmenők*.

Szeretem a nagy megvetőket, mert ők a nagy tisztelők és nyilai a túlsó partra vágyakozásnak.

Szeretem azokat, akik nem keresik valahol a csillagok mögött a mozgató okot, hogy letűnjenek és feláldozzák magukat, hanem feláldozzák magukat a földnek, hogy a föld egykoron a rezsifölötti emberé legyen.

Szeretem azt, aki avégre él, hogy megismerje a dolgokat, és aki avégre akarja megismerni, hogy egykoron éljen a rezsifölötti ember. Imigyen akarja tulajdon szállását.

Szeretem azt, aki dolgozik és föltaal avégre, hogy a rezsifölötti embernek építsen házat és számára készítsen elő földet, állatot és növényt: imigyen akarja tulajdon szállását.

Szeretem azt, aki erényét szereti: mert erénye *leszállásának* akarata és nyila vágyakozásának.

Szeretem azt, aki szemernyi szellemet sem tart vissza magának, hanem egészen erénye szelleme akar lenni: így szellemként lépked által a hídon.

Szeretem azt, aki erényét hajlamává és végzetévé teszi: imigyen akar erényéért élni-halni.

Szeretem azt, aki nem akarja, hogy kellenél több erénye legyen. Egy erény több mint két erény, mert inkább csomó, amelyen a végzet csüng.

Szeretem azt, akinek lelke pazarolja magát, akinek nem kell köszönet, aki nem ad *vissza*, mert örökkön ajándékoz, és nem akarja magát megóvni.

Szeretem azt, aki szégyenkezik, ha a kocka jó szerencséjére vetődik, s aki ilyenkor kérdezi: avagy hamis játékos vagyok-e? – mert tönkre akar menni.

Szeretem azt, aki aranyzavakat dob tetteinek elébe, s még mindig többet tart meg, mint amennyit ígért, mert a szállását akarja. Szeretem azt, aki a jövőendő embereit igazolja és a múltéit megváltja; mert a jelenéin akar tönkre menni.

Szeretem azt, aki istenét feddi, mivelhogy szereti istenét: mert istenének haragjától kell tönkre mennie.

Szeretem azt, akinek lelke sebében is mély, s aki apró sérelmen is tönkremehet: így örömet megy át a hídon.

Szeretem azt, akinek lelke csordultig megtelt, úgy hogy magát felejt, és mindenek benne vannak: így mindenek vesztére válnak.

Szeretem azt, akinek szabad a szelleme és szabad a szíve: így feje csak szívének csatornája, szíve pedig vesztébe hajtja.

Szeretem mindazokat, akik olyanok, mint a nehéz csöppek, egyenként esvén a sötét felhőből, amely az ember fölött csüng: ők hirdetik, hogy a villám jó és hírmondókként mennek tönkre.

Íme, én a villám hírmondója vagyok és nehéz csöpp a felhőből; és ennek a villámnak neve: *rezsifölötti ember*.

Carl Gustav Jung: Az archaikus ember

– részlet –

Kétségkívül vitathatatlan, hogy ha valaki primitív emberekkel először kerül kapcsolatba, vagy ha a primitív emberekről szóló tudományos lélektani munkákat tanulmányozza, elkerülhetetlenül mély benyomást nyer az ősi ember idegenszerűségéről. Sőt Lévy-Bruhl, aki tekintély a primitív lélek kutatása terén, fáradhatatlanul hangsúlyozza ezt, a mi tudatunktól olyannyira idegen *etat prelogique*-ot [prelogikus fokozatot]. Neki, mint civilizált embernek merőben felfoghatatlan, ahogyan a primitív ember túteszi magát a nyilvánvaló tapasztalaton, és kézzelfogható okok kimondott tagadásával a kollektív reprezentációját magától értetődően érvényesíti. *Representation collectives*-en Lévy-Bruhl az olyan *a priori* igazság létrendjének általánosan elterjedt ideáit tekinti, mint a szellemekét, a boszorkányságét, ezek gyógyerejét stb. Való tény például, hogy ha valaki magas életkor vagy közismerten gyógyíthatatlan betegség miatt hal meg, az nekünk természetes, a

primitív embernek viszont nem. Senki sem hal meg öregség miatt – állítja –, és azzal érvel, hogy hiszen még annál sokkal idősebbek is életben vannak. Szerintük betegség következtében sem hal meg senki, mert ennyien meg ennyien meggyógyultak, vagy egyáltalán meg sem betegedtek. Számukra mindig a mágia a valóságos magyarázat. Aki meghalt, azt vagy varázslat, vagy szellem ölte meg. Sokan közülük csak harc közben tartják természetesnek a halált. Mások még ezt is művi megoldásnak vélik, mert vagy varázsló volt az ellenfél, vagy varázsfegyverrel vívott. Adott esetben ez a groteszk ideájuk még hatásosabb formát ölt. Történt egyszer, hogy egy európai lelőtt egy krokodilt, amelynek a gyomrában két, bokát díszítő karikát találtak. A bennszülöttek ráismertek a két ékszerre, és tudták, hogy mindegyik egy-egy asszonyé volt, akiket egykor egy krokodil falt fel. Tüstént varázslatról kezdtek handabandázni, mivel ez az a minden szempontból természetes eset, ami egyetlen európai számára sem tűnt volna gyanúsnak, a primitív lélek feltételezése révén [vö. Lévy-Bruhl *representation collectives*-ével] teljesen váratlan magyarázatot nyert. Egy ismeretlen varázsló ráparancsolt a krokodilra, és utasította arra, hogy ragadja el mindkét asszonyt és vigye el neki. No és a két bokagyűrű az állat gyomrában? A krokodilok – magyarázták – felszólítás nélkül nem esznek embert. A bokát díszítő karikákat a krokodil a varázslótól ajándékba kapta.

Ez az eset jól példázza az önkény egyik mintadarabját, valamint az *etat prelogique* indoklását. Ez utóbbi nyilván azért prelogikus, mert nekünk az ilyen magyarázat képtelen logikátlanságnak tűnik. De csupán azért ilyen számunkra, mert mi teljesen más előfeltevésekből indulunk ki, mint a primitív ember. Ha mi is annyira meg lennénk győződve varázslók és egyéb titokzatos erők létezéséről, mint az úgynevezett természetes kauzalitásról, akkor az ő végkövetkeztetése számunkra is teljesen logikus lenne.

Valójában a primitív ember nem logikusabb és nem logikátlanabb, mint mi, csak a kiindulópontja más. Csupán ez hozza létre a különbséget. A primitív ember egészen más előfeltevéssel gondolkodik és él. Minden, ami nem a maga megszokott rendjében zajlik, minden, ami éppen emiatt nyugtalanítja, ijeszti vagy csodálatot ébreszt benne, olyasvalamitől függ, amit mi természetfölöttiként határoznánk meg. Neki ez persze nem természetfölötti, hanem beilleszkedik az általa tapasztalt világba. Számunkra természetes a következő magyarázat: ez a ház leégett, mert a villám felgyújtotta. A primitív ember ugyanolyan természetességgel így érvel: egy bizonyos varázsló rávette a villámot, hogy éppen ezt a házat gyújtsa fel.

Egyáltalán semmi sincs a primitív ember világában, ami – ha csak valamennyire is szokatlan vagy megkapó – ilyen vagy ehhez hasonló magyarázatot ne vonna maga után. Viszont egy vonatkozásban ugyanúgy jár el, mint mi: előfeltevéseit ő sem fontolja meg. Neki *a priori* bizonyosság, hogy betegséget stb. szellemek vagy boszorkányok okoznak, éppúgy, mint ahogy nekünk is eleve vitathatatlan, hogy a betegségnek úgynevezett természetes oka van. Mi éppúgy nem törődünk a varázslatokkal, mint ő a természetes okokkal. Szellemi funkciói lényegében nem különböznek alapvetően a mieinktől. Különbség – mint ahogy már szó esett róla – kizárólag az előfeltevésben érvényesül.

Feltételezték azt is, hogy a primitív embereknek mások az érzelmeik és erkölcsük – szóval, bizonyos szempontból, afféle „prelogikus” érzelmi világuk volna. A moráljuk mindenesetre más, mint a mienk. Mikor egy néger törzsfőnököt megkérdeztem, hogy mi a különbség jó és rossz között, így válaszolt: „Ha én az ellenségem asszonyait elrabolom, az jó, ha viszont ő rabolja el az enyémeiket, az rossz.” Sok vidéken szörnyű sértés valakinek az árnyékára lépni, vagy

megbocsáthatatlan vétek fókabórt tűzkő helyett fémkéssel tisztára kaparni.

Legyünk azonban őszinték: nálunk nem hiba, ha a halat késsel esszük? Ha a szobában nem vesszük le a kalapunkat, vagy szivarral a szánkban köszöntünk egy hölgyet?

E mozzanatoknak sem nálunk, sem a primitív embereknél semmi köze sincs az erkölcsi érzékhez. Léteznek köztük derék és lojális fejedelmek, adódnak olyanok, akik kegyelettel és tudatosan elborzasztó rítusoknak hódolnak, akad, aki a legszentebb meggyőződésből gyilkol, és mégis mindazt, amit mi az etika tartományában csodálunk, alapjában véve a primitív ember szintén értékeli. Ami neki jószág, éppúgy jó, mint nálunk, gonoszsága éppolyan rossz, mint a mienk. Csak a formák különböznek, ám az etikai tartalom ugyanaz.

Vélekedtek úgy is róluk, hogy érzékeik pontosabbak, vagy a mieinktől különböznek. De ez csak a helyismeret, vagy a látás és hallás hivatásos differenciáltságában érvényesül. Mihelyt olyan feladat hárul rájuk, mely lehetőségi körükön kívüli, meglepően lassúak és ügyetlenek. Belsőviláguk vadászoknak – akiknek olyan éles volt a szemük, mint a karvaly – kezébe adtam egy olyan képesítést, amelyben nálunk minden gyermek azonnal felismerte volna az emberi alakokat. Az én vadászaim viszont egyre csak forgatták a képeket, míg végre az egyikük a kontúrokat ujjával követve egyszerre csak felkiáltott: „Ezek fehér emberek” – és ezt a teljesítményt a többiek nagy felfedezésként ünnepelték.

Sok primitív embernek a gyakran hihetetlen helyismerete merőben professzionális, és az az elkerülhetetlen szükséglet magyarázza, hogy el kell igazodnia a rengetegben és a szavannákon. Sőt, ott az európai maga is rövidesen elkezd – amiatt a félelem miatt, nehogy, akár iránytű birtokában is, végtelenen eltévedjen – olyan körülményekre figyelni, amelyek különben álmában sem jutottak volna eszébe.

Elvileg semmi sem utal arra, hogy a primitív ember másképp gondolkodna, érezne vagy észlelné, mint mi. Lelki funkciói lényegében ugyanazok, azonban az előfeltevései mások. Emellett eltörpül annak a jelentősége, hogy tudatának terjedelme kisebb, vagy kisebbnek tűnik, mint a mienk, vagy hogy szellemi tevékenységre alig, vagy egyáltalán nem képes koncentrálni. Az utóbbi az európai embernek kétségtelenül idegenszerű. Emiatt sosem tudakozódhattam tőlük két óránál hosszabb ideig, mert ennek elteltével az embereim mindig szóvá tették, hogy fáradtak. Akkorra már kimerültek, pedig igen könnyed stílusban egészen egyszerű kérdéseket tettem fel. Ugyanezek az emberek viszont vadászat közben vagy menetelésnél bámulatba ejtő koncentrációt és kitartást tanúsítottak. Levélhordóm például egy útszakaszon mindig százhusz kilométert tett meg megszakítás nélkül, és láttam egy hatodik hónapban levő terhes asszonyt egy békével a hátán, szájában hosszú szipkával, aki majdnem egész éjjel kb. 34 C°-os melegben a lobogó tűz körül táncolt anélkül, hogy kimerülten összeesett volna. Ezek szerint nem lehet tőlük a koncentráció képességét sem elvitatni olyan tevékenységben, ami érdekli őket. De ha nekünk érdektelen ügyre kell koncentrálnunk, akkor mi is csakhamar észrevesszük, hogy milyen rosszul összpontosítunk. Emocionális impulzusoktól tehát ugyanúgy függünk, mint a primitívek.

A primitív emberek kétségtelenül mind a jó, mind a rossz megítélésénél egyszerűbbek és infantilisabbak, de ez sem ismeretlen számunkra; mégis valami roppant idegenszerűség fog el, mielőtt az archaikus ember világába tévedünk. Amennyire ezt az érzést analizálhattam, a lényege elsősorban abból ered, hogy előfeltevéseik a mieinktől gyökeresen eltérőek, azaz a primitív ember úgyszólván más világban él, mint mi. Ez a nehezen érthető talány számunkra mindaddig, amíg

előfeltevéseit nem ismerjük. Azután már minden viszonylag egyszerű. Viszont ugyanúgy elmondható az is, hogy mihelyt *saját* előfeltevéseinket megismerjük, akkor a primitív emberek sem rejtvények többé számunkra.

Nekünk az a racionális feltételezésünk, hogy mindennek megvan a maga természetes és észlelhető oka. Erről vagyunk mi *a priori* meggyőződve. Ebben az értelmezésben a kauzalitás a legszentebb dogmáink egyike. A mi világunkban láthatatlan, önkényes, úgynevezett természet fölötti erőknek nincs legitim tere, hacsak a modern fizikusokkal le nem rándulunk az atom belsejének parányi világába, ahol – úgy tűnik – furcsa dolgok történnek. [Vö. Heisenberg: határozatlansági reláció.] Ugyanis ott már semmi sem biztos. Kifejezetten viszolygó érzések támadnak bennünk a láthatatlan, önkényes erők iránt, hiszen nem olyan régen volt az még, mikor a lidércnyomás és babonaság szorongató közegét magunk mögött hagytuk, és az ember utolsó és legnagyobb művét: egy olyan világképet hoztunk létre, mely méltó racionális tudatunkhoz. Most már olyan világmindenség vesz körül minket, amely értelmes törvényeknek engedelmeskedik. Noha még nem mindennek az okát ismerjük, de majd felfedezzük azokat is, és majd megfelelnek értelmes elvárásunknak. Éppenséggel ez a magától értetődő reményünk. Ámbár előfordulnak véletlenek is, de csak mint afféle esetlegességek, és tulajdon kauzális rendünket nem ingathatják meg. A véletlen a rendszerető tudatosságnak kellemetlen. A világ szabályszerű folyamatait nevetségesen és emiatt bántóan zavarja, ezért ugyanúgy neheztelünk rá, mint a láthatatlan, önkényes erőkre. Nagyon is hasonló a rossz kisördöghöz vagy a deus ex machina önkényéhez. Szorgos kalkulálásunk legádázabb ellensége, és minden vállalkozásunkat veszélybe sodorja. Hírhedt az értelmetlenségéről, minden szidalmat megérdemel, de vitathatatlanul el kell ismernünk a létezését. Az arab tiszteletben tartja, s ezért minden levélre ráírja: Insalláh – ha Isten is úgy akarja, megérkezik majd a levél. Mert minden ressentiment [fájó emlék] és törvényszerűség ellenére megdönthetetlenül úgy igaz, hogy állandóan és mindenhol ki vagyunk téve a kiszámíthatatlan véletlennek. És mi az, ami láthatatlanabb és önkényesebb, elkerülhetetlenebb és végzetesebb, mint a véletlen?

Őszintén szólva, azt is megállapíthatnánk, hogy a dolgok törvényszerű kauzális alakulásának elve ötven százalékban mutatható ki, és a maradék ötven százalékot hagyjuk meg a démoni véletlen önkényének. Utóbbinak is biztosan teljesen természetes oka van, melynek banalitását általában már csak sajnálkozva vesszük észre. Erről a sajátos kauzalitásról azonban szívesen lemondanánk, mert egészen más a bosszantó benne: az tudniillik, hogy éppen *itt* és *most* kellett bekövetkeznie, más szavakkal: hogy kifejezetten önkényes. Legalábbis annak tűnik, és adott esetben elátkozza a legmegátalkodottabb racionalista is. Magyarázhatjuk bárhogy a véletlent, hatalma tényén mitsem változtathatunk. Biztos, hogy minél szabályozottabbak az élet feltételei, annál inkább kizárt és annál kevésbé kell védekeznünk ellene. Mindamellettt gyakorlatilag mindenki szembesül vele, vagy hisz benne, noha a hivatalos hittudománynak a véletlennel foglalkozó záradéka nincs.

A mi előfeltevésünk az a pozitív meggyőződés, hogy minden, legalábbis észlelhető dolognak – teoretikusan – úgynevezett természetes oka van. A primitív ember előfeltevése pedig a következő: minden a láthatatlan önkény uralmából jön létre, de ezt a körülményt ő nem véletlennek, hanem szándéknak tulajdonítja. A természetes kauzalitás számára pusztán látszat, és emiatt említésre sem méltó. Ha három asszony a folyóhoz megy vizet meríteni, és a középen állót krokodil kapja el és víz alá rántja, erről a mi felfogásunk a következő: az a körülmény, hogy az esemény a három közül éppen a középsővel történt meg, merő véletlen, az pedig, hogy a krokodil egyáltalán

elragadta az asszonyt, abszolút természetes, mert a krokodilok alkalomadtán felfalják az embereket.

Ez a magyarázat azonban magát a szituációt teljesen eltussolja. Az egész izgalmas drámából semmit sem indokol. Az archaikus ember jogosan tartja az ilyen megokolást felületesnek vagy akár abszurdnak, mert ennek a szemléletnek az alapján, ha semmi sem történik, ahhoz is illene ugyanez az értelmezés. Az európai egyáltalán nem fogja fel, hogy hasonló indoklásaival milyen keveset mond. Ez meg az ő előfeltevése.

Vele szemben a primitív ember sokkal igényesebb. Neki az, amit mi véletlennek nevezünk, önkény. Ezért nyilvánvaló, hogy a krokodilnak szándékában állt, hogy a három asszony közül a középsőt hurcolja el, s ez mindenki számára evidens. Hiszen ha nem éppen az lett volna a szándéka, akkor a másik kettő közül bármelyiket elvihette volna. Az a kérdés, hogy honnan eredt a krokodilnak ez a törekvése. A krokodilok általában nem emberevők. Ez általában igaz, legalább annyira, hogy a Szaharában rendszerint nem esik az eső. A krokodilok félénk, könnyen elijeszthető állatok. Ha összehasonlítjuk a krokodilok sokaságát azoknak az embereknek a számával, akiket megöltek, úgy az utóbbi elhanyagolhatóan csekély. Tehát nem várható, és természetellenes, hogy felfaljanak egy embert. Tehát az szorul magyarázatra, hogy kitől kapott az a bizonyos krokodil parancsot arra, hogy gyilkoljon. Hiszen saját természetéből fakadóan ez nem szokása.

A primitív ember elsősorban saját környezetének tényeire alapoz, és joggal döbben meg és kezd nyomozni specifikus okok után, ha váratlan esemény következik be. Eljárása idáig éppen olyan, mint a mienk. De egy lépéssel tovább megy nálunk. Neki a véletlen önkényuralmáról van egy-két elmélete. Mikor mi azt állapítjuk meg egy eseményről, hogy mindössze véletlen, ő azt állítja, hogy az bizony kiszámított önkényesség. Tehát az események másik ötven százalékának tulajdonít nagyobb jelentőséget, vagyis nem a szintiszta összefüggéseket preferálja, hanem a kauzális láncnak azt a zavaros és kusza megghiúsulását, amit mi véletlennek nevezünk. A természet törvényszerűségeihez idomult már régóta, ezért retteg az előre nem látható véletlen hatalmától, mint egy önkényes, kiszámíthatatlan tényezőttől.

© *Ez a dokumentum a [Magyar Elektronikus Könyvtár](#)ból származik.*

R. A. Engelhardt: A marketingmix továbbfejlődése a rezsizmusban

A marketingeszközök kombinálásából álló marketingmix, az elmélet 1948-as kiötlése óta, soha nem látott ütemű fejlődésnek indult a rezsizmus rendszerében. Elemzésünkben a 4P-nek nevezett felosztást követjük, amely a keverék elemeinek angol kezdőbetűire utal.

1. Product – termék

A rezsüista politika lényege, a termék azt a propagandaüzenetet jelenti, amelyet a rezsüista politikus el kíván juttatni a választóihoz, oly módon, hogy az a célszemélyek gondolatvilágában internalizáltnak, már mint saját felismerés vagy evidencia jelenjen meg. Kiegészülhet olyan kérdőíves, internetes etc. akcióval, amely azt a látszatot kelti, hogy a rezsüista politikust valóban érdekli az emberek véleménye.

2. Price – ár

A rezsüista politika lényege a folyamatos ármunka, amely azt célozza, hogy meggyőzze a választót a rezsüköltség, valamint az egyéb termékek és szolgáltatások árának folyamatos csökkenéséről, és arról, hogy e tendencia kizárólag a rezsüizmus eredményeinek köszönhető.

3. Place – értékesítési hely

A rezsüista politika lényege az, hogy az eredményeiről szóló üzeneteket állandóan a választók előtt lebegtesse, és e célból az egész országot egy hatalmas politikai fórummá tegye, melynek a teljes államgépezet és az általa létrehozott, illetve támogatott szervezetek, valamint a jog erejével bevont társulások képezik az alapjait. Példaként említhető, és a marketingmixet kidolgozó James Culliton elképzeléseinek messze túlmutató az a törvény, amellyel arra kötelezték a társasházi közös képviselőket, hogy minden lakóval – azaz minden társasházban lakó állampolgárral – ismertessék a kormány hangulatjavító intézkedésének számadatait.

4. Promotion – reklám

A rezsüista politika lényege a reklám-propaganda, melynek minden eszközével a leghatékonyabban igyekszik eljuttatni sikerekről szóló üzeneteit azokhoz is, akik nem járnak rendezvényekre, nem olvasnak újságot, nincs internetük, nem néznek televíziót és nem hallgatnak rádiót. A rezsüisták e téren hajtották végre a legnagyobb horderejű marketingfejlesztést, amennyiben – törvényalkotói túlsúlyukra támaszkodva – nem haboztak olyan új reklámhordozókat megalkotni, mint a gáz-, a villany- és a vízszámla, amelyeken narancssárga háttérben az ország minden lakosához eljuttatták a választási hirdetésüket.

Walter von der Vogel: Ó, boldog óra

Ó, boldog óra, melyben megismertem, őt,
a rezsicsökkentőt,
ki meggyőzte szerelmem s bátorságom.
Az égi térbe szárnyaltatta lelkem,
mindegyre kegyének jelére vágyom.
Hisz tőle távol már nem élhetek,
mert tiszta szépségét reám ragyogja
piros szájával szívből mosolyogva.

Jóságra, nemességre, csendes kedvre,
rezsicsökkentésre
fordult már bennem ész és szív, úgy érzem,
hogy az vinné ügyünk jó végezetre,
ha szép erényét megnyerném egészen.
Úgy kívánom e földi életet,
mert tiszta szépségét reám ragyogja
piros szájával szívből mosolyogva.

Dente: Isteni szénjáték

A rezsíélet útjának felén
egy nagy sötétlő telepre jutottam,
mivel az igaz utat nem lelém.
Ó, szörnyü elbeszélni mi van ottan,
s milyen e sűrű, ragacsos vadon:
már rágondolva reszketek legottan.
A halál sem sokkal rosszabb, tudom.
De hogy megértsd a Jót, mit ott találtam,
hallanod kell, mit láttam az uton.
Akkortájt olyan álmodozva jártam:
nem is tudom, hogyan kerültem arra,
a csatornába valahogy leszálltam.
De mikor rábukkantam egy hajlatra,
hol véget ért a cső, mély, mint a pince,

melyben felébredt lelkem aggodalma,
 a zagyra néztem s láttam, hogy keringve
 már szotykok ruhájába öltözött,
 melyben elvesz mindenki spórolt kincse.
 Így bátorságom nemhogy visszajött,
 de távol volt szivemtől teljes éjjel,
 s hánykódtam annyi sár között.
 És mint ki tengerről jött, sok veszéllyel,
 amint kiért lihegve, visszafordul,
 még egyszer a vad vízen nézni széjjel:
 úgy lelkem, még remegve borzalomtul
 végignézett a kiállt csatorna-útra,
 melyen még élve senkisémet jutott túl.
 Majd fáradt testemet kissé kifujva
 megint megindulnék a bűz-derítőn,
 mindég alsóbb lábam feszítve súlyra.
 És im, amint meredni kezdte lejtőm,
 egy fürge villanyszámlás tünt elémbe
 szép foltos bőrrel, csábosan, megejtőn.
 S nem tágított utamból tarka képe,
 inkább elzárta s úgy előmbe hágott,
 hogy futni fordultam már, visszalépve.
 De villany aranyozta a sivár tót,
 s a csatorna falán csillagsereggel,
 vetíteni kedve volt sok szép csodát ott,
 rezi-örömet nyújtva első reggel:
 úgy hogy nekem reményt az ellenségre
 vínom vízórással, e tarka szörnyeteggel
 adott az óra s évszak édessége:
 de jaj! a félelem megint leláncolt,
 feltűnően egy gázórás szörnyü képe:
 mely emelt fővel közeledni látszott
 s dühös éhséggel zsákmányát kereste,
 úgy hogy a lég tőle remegni látszott.
 S egy plombagyártó, melynek vézna teste
 terhesnek tünt föl minden céda vággyal
 s ki miatt lőn már annyi népnek veszte.
 Ez megbénított olyan bénasággal,
 hogy elvesztém a magasság reményét
 a láttából eredő gyávasággal.
 És mint ki lesné kocka nyereseményét
 ha jó a pillanat, mely vakra forгат,
 búsan átkozza játékos merényét:
 olyanná tőn engem e nyugtalan vad,
 mely újra elűzött a ciszternából

ama vidékre, ahol patkány úszhat.
És míg így én, távol a napvilágtól
tépődtem: im valakit mintha látnék:
rekedtnek tünt fel hosszú némaságtól.
Jött főcsatornában; s én rákiálték
amint megláttam: „Könyörülj meg rajtam,
akárki vagy, igaz ember vagy árnyék!”
Felelt: „Nem ember, ember régen voltam.
Szüleim Meotiszból mindaketten
magyarok voltak: de már rég megholtam.
Bár későcskén, sub Janus megszülettem,
alatta már hamar itt Pesten éltem,
hívén a régi, hazug istenekben.
Diák valék és sokszor elregéltem:
tegyünk már a rezsicsökkentés végett,
hogy fél áron mulathassunk az éjben.
De mondd, mi hajt pangásba vissza téged?
Mért nem törekszel a rezsizizmusra,
melyen kívül nem lehetsz üdvösséget?”
„Te vagy hát prófétánk s ajkadról omla
ama hatalmas jóslat égi vize?”
feleltem s szégyen szállt a homlokomra.
„Ó, minden látók dicsősége, dísze,
ki szódat oly buzgón szereti régen,
legyen mostan kegyedben némi része.
Mesterem, mintaképem vagy te nékem,
te vagy csupán, kitől örökbe kaptam
a zengzetes szót, mely ma büszkeségem.
Látod előttem milyen szörnyü vad van,
védj tőle híres bölcs, mert szembeszállni...
vérem remeg a pusztá gondolatban!”
„Tenéked másik úton kell ma járni –
felelt midőn meglátta, hogy sirok,
– s nem itt, ez áteresztőben megállni:
mert ez a szörny, kitől könnyed csorog,
útjába állna, bárki közelednék,
úgy hogy halála lenne e birok.
És oly gonosz, hogy sohse csöndesednék,
rossz vágyának sohsem elég a kár
s a plombázás után csak éhesebb még.
Sok állat van, kihez nősténynek áll
és még több fog ennek utána lenni,
míg eljő rezsicsökkentő Tanár.
Ez nem kíván földet, sem ércet enni,
hanem erényt, bölcsességet, szerelmet

s villany s fűtés között fog megjelenni.
magyarnak üdvöt hoz s kegyelmet,
kiért harcolt Árpád s keresztény sarja,
Koppányt ki jog dacára négybe szeldelt.
Minden városon által űzi, vijja
e rossz vadat, míg a pokolba szálland,
honnét az ő s irigység fényre hívta.
Miért is úgy hiszem, javadra váland,
ha most követsz és az én vezetésem
utat neked az örök helyre tárand,
hol elszorúlsz majd annyi szenvedésen,
láttán a sok keserves gázórának
s díjat kívánó villany-bekötésen.
Onnan azokhoz mégy, kik bízva várnak
a hálózatban is, mert úgy remélik
– bármikor –, a boldog seregbe szállnak.
S ha te is vágysz felhágni majd az égig,
lesz egy lélek, ki méltóbb nálam arra,
vele hagylak, nem kísérhetlek végig.
A Bizottság, kinek fenn áll hatalma
általam (mert törvénye ellen éltem)
nem engedi, hogy nyílna birodalma.
Úr mindenütt s ott kormányoz az égben,
ó, boldog, kit oda választ az üdvre,
hol városában ül a rezsicsökkentésen!”
S én szóltam: „Látnok, kérlek könyörögve
az ő s-rezsire, kit te nem ismertél,
hogy ne jussak ennyi kínra se többre,
hogy ahova ígérted, elvezetnél,
hogy lássam Rezsiország kapuját
s halljam a dalt az üdvözült seregnél.”
Elindult és én követtem nyomát.

Boccaccio: Dekameron

– részlet –

Bájos hölgyeim, mint hallomásból tudom, élt Párizsban egy nagykereskedő, derék ember, kit Giannotto di Civigninek neveztek, s ki tisztességgel és becsülettel nagy posztókereskedést folytatott, és benső barátságban volt egy Ábrahám nevezetű dúsgazdag zsidóval, aki ugyancsak kereskedő volt, és tetőtől talpig tisztességes és becsületes ember. Mikor Giannotto az ő becsületességét és tisztességét látta, fölöttébb nagy fájdalom nyilallott szívébe, hogy ez a derék és bölcs és jó ember kárhozatra jut, mivelhogy nincs az igaz hiten. Annak okáért kezdte barátságosan kérlelni, hogy hagyná ott a zsidó hit tévedéseit, és térne meg a keresztény igazságra, mely, miként láthatja, szent és jóságos és szüntelenül virágzik és gyarapodik; míg ellenben nyilván megismerheti, hogy az övé sorvadoz és a végét járja.

A zsidó azt felelte, hogy ő a zsidó hiten kívül semminémű hitet nem tart szentnek avagy jónak, és abban született és abban akar élni és meghalni, és a világon semmi sem tántoríthatja el tőle. Giannotto nem nyugodott bele, hanem kevés napok múltán ugyanezen szavakkal fölvetette előtte a dolgot, és esetlenül-ügyetlenül, afféle kereskedő módjára bizonygatta, mely okoknál fogva különb a mi hitünk a zsidónál. A zsidó pedig nagy mestere volt a zsidó törvénynek, s mégis, akár az a nagy barátság tette, melyet Giannotto iránt érzett, akár a szavai, melyeket a Szentlélek adott emez egyszerű embernek nyelvére, a zsidónak igen kezdtek megtetszeni Giannotto magyarázatai; mindazonáltal hajthatatlan maradt hitében, és nem engedett. És ámbátor ilyen konok maradt, Giannotto soha nem hagyott neki békét, úgyannyira, hogy a zsidót lefegyverezte a szívós kitartás és mondá:

– Nézd, Giannotto, te azt szeretnéd, hogy kereszténnyé legyek, és én hajlandó is vagyok megtenni, de csak úgy, hogy előbb elmegyek Rómába, és ott megnézem azt, akit te Isten földi helytartójának nevezel, és ugyancsak az ő bíboros testvéreinek erkölcsait: és ha mindezt olyannak látom, hogy igazolja a te szavaidat és megbizonyosodom, hogy a te hited különb, mint az enyém, ahogyan te igyekeztél nekem bebizonyítani, megteszem azt, amit mondtam; ha pedig nem olyan, akkor megmaradok zsidónak, ami vagyok.

Giannotto ennek hallatára igen nekibúsult, és így szólt magában: kárba veszett a fáradságom, pedig azt hittem, hogy igen hasznos munkát végeztem, mikor ennek a megtérésében reménykedtem, mivelhogy ha elmegy a római udvarba, és látja a papok gyalázatos és bűnös életét, nemhogy nem válik zsidóból kereszténnyé, hanem még ha keresztény volna is, minden bizonnyal visszatérne a zsidó hitre. És odafordulván Ábrahámhoz, mondá neki:

– Ugyan, barátom, minek veszel magadra ekkora fáradságot és ily nagy költséget, amibe neked ez a római utazás kerül? Nem is szólván arról, hogy a magadfajta gazdag embernek az út tengeren és szárazföldön is csupa veszedelem. Azt hiszed, itt nem akad, aki megkeresztelne? Ha pedig netalán némi kétségeid vannak a hit felől, melyről neked szólottam, hol vannak e hitnek különb mesterei és bölcsőbb férfiai, mint itt, kik mindenről felvilágosíthatnak, amit csak akarnál és kívánnál? Annak okáért úgy vélem, hogy emez utazásod fölösleges. Gondold meg, hogy ottan éppolyanok a főpapok, mint aminőket itten láthattál, sőt talán annyival különbek, hogy közelebb vannak a legfőbb pásztorhoz. És ezért, ha megfogadod tanácsomat, máskorra halasztod eme fáradságos utadat, talán valamely búcsúra, melyen esetleg én is társadul szegődöm.

Felelte neki a zsidó:

– Elhiszem, Giannotto, hogy úgy van, amint mondd, de hogy ne szaporítsam a szót, mindenképpen elszántam magam az útra (ha azt akarod, hogy megtegyem, amire úgy kértél),

különben semmit nem teszek e dologban.

Mikor Giannotto látta eltökélt akaratát, így szólott:

– Hát járj jó szerencsével.

Magában pedig azt gondolta, hogy ebből ugyan sohasem válik keresztény, ha egyszer meglátja a római udvart; mivel azonban semmit sem veszített vele, belenyugodott. A zsidó lóra ült, és amily gyorsan csak módjában volt, Rómába utazott, mikor pedig odaérkezett, zsidó hitsorsosai nagy tisztelettel fogadták; ottan szállást is vett, és nem szólott senkinek, mi okból jött oda, de óvatosan kezdte figyelni a pápa és a bíborosok és a többi főpapok és mind a többi udvari emberek viselkedését; és mind maga megfigyeléseiből, mivelhogy igen éles eszű ember volt, mind pedig másoktól szerzett értesüléseiből úgy látta, hogy a legnagyobbtól a legkisebbig valamennyien a legszemérmertlenebbül vétkeznek a paráznaságban, mégpedig nem csupán a természetes, hanem a szodomain paráznaságban, és nem tartja őket vissza semmiféle lelkiismeret-furdalás avagy szégyenkezés, olyannyira, hogy a cifralányok és a szépfűk hatalma éppenséggel nem volt kicsiny bármely nagy dolog véghezvitelében. Ezenfelül mind valamennyien torkosak, borisszák, részegesek voltak és a paráználkodás mellett oktalan állatok módjára leginkább a hasuknak éltek: mindezt nyilván tapasztalta. És tovább vizsgálódván látta, hogy valamennyien fősvények, és mohón kívánják a pénzt, az emberi vért, sőt a keresztény vért, az egyházi dolgokat, bárminéműk legyenek is azok, akár áldozatok, akár a hozzájuk tartozó javadalmak, pénzért adták és vették, és élénkebb kereskedést űztek azokkal és több volt a közvetítő, mint Párizsban a posztó- vagy akármféle más közvetítő; és a nyilvánvaló simoniát egyházigazgatásnak nevezték és a torkosságot életfenntartásnak, mintha bizony Istent – nem is szólván a szavak jelentéséről – meg lehetne csalni a dolgok elnevezésével, éppúgy, mint az embereket, mintha bizony nem ismerné az elvetemült lelkek szándokát. Mindez és sok más egyéb dolog, melyekről jobb nem beszélünk, sehogy sem tetszett a zsidónak; mivel pedig józan és mértékletes ember volt, úgy vélte, hogy már eleget látott, és feltette magában, hogy visszatér Párizsba, és ekként cselekedett. Mikor Giannotto hírül vette érkezését, ámbár cseppet sem bízott benne, hogy kikeresztelkedik, ha visszatér, elment hozzá, és igen szívesen köszöntötték egymást; minekutána pedig Ábrahám néhány napot pihent, Giannotto megkérdezte tőle, vajon mi a véleménye a szentatyáról és a bíborosokról és a többi udvari emberekről. A zsidó pedig nyomban így felelt rá:

– Én úgy vettem észre, hogy mind gonosz, verje meg az Isten valamennyit: és mondom neked, hogy ha jól figyeltem meg, nem láttam én ott semminémű szentséget, semminémű ájtatosságot; semminémű jó cselekedetet, semminémű jó példát vagy egyebet egyetlen papi emberben sem; de úgy láttam, hogy paráznaság, fősvénység és torkosság és egyéb ily dolgok, és még rosszabbak is (ha ugyan lehetnek ezeknél rosszabbak emberben) oly bőven vannak mind valamennyiben, hogy én inkább tartom azt ördögi boszorkánykonyhának, mintsem isteni cselekedetek műhelyének. És ennek miatta úgy vélem, hogy a ti fő pásztorotok, és ennek következményeképpen mind a többiek, minden gondjokkal és minden csalafintaságukkal azon mesterkednek, hogy a keresztény vallást elpusztítsák a föld színéről és megsemmisítsék, holott úgy illenék, hogy ők legyenek talpkövei és támaszai. Mivel pedig látom, hogy nem következik be az, amiben mesterkednek, hanem a ti vallásotok szüntelenül gyarapszik és egyre fényesebbé és ragyogóbbá válik, azt hiszem, joggal következtetek arra, hogy annak, mint minden hitnél igazabb és szentebb hitnek, a Szentlélek a talpköve és támasza. Ezért, holott rábeszéléseiddel szemben rideg és kemény maradtam, és nem akartam megkeresztelkedni, most nyíltan megmondom neked,

hogy semmiképpen el nem mulasztanám a megkeresztelkedést. Menjünk tehát a templomba, és ottan a te szent hitednek bevett szokása szerint kereszteltess meg engemet.

Giannotto, ki éppen az ellenkező következtetést várta, nem ezt, ennek hallatára a világ legboldogabb emberének érezte magát. És elment vele együtt a párizsi Notre-Dame templomba, és megkérte annak papjait, hogy Ábrahámnak adják fel a keresztséget. Azok pedig, midőn meghallották, mit kér, nyomban teljesítették kérését; és Giannotto emelte ki őt a keresztelőmedencéből, és Giovanninak nevezte; annak utána pedig nagy tudományú férfiakkal tökéletesen beavattatta hitünkbe, melyet is ő hamarosan megtanult, és végezetül jó és derék és szent életű ember vált belőle.

William Avonbear: Lenni vagy nem lenni

Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés.
 Akkor nemesb-e a lélek, ha túri
 Gázosa minden nyűgét s nyilait;
 Vagy ha kiszáll tenger fájdalma ellen,
 S vízcsapot ragadva véget vet neki?
 Meghalni – elszunnyadni – semmi több;
 S egy álom által elvégezni mind
 Az utolsó leolvasást, a rovatokba róni
 Természetes köbméterértéket:
 Oly cél, minőt óhajthat a kegyes.
 Meghalni – elszunnyadni – és alunni!
 Tán rezsit fizetni: ez a bökkenő;
 Mert hogy mily számlák jőnek a halálban,
 Ha majd leráztuk mind e földi bajt,
 Ez visszadöbbsent. E meggondolás az,
 Mí a nyomort oly hosszan élteti:
 Mert ki viselné a kor gúny-csapását,
 ÉDÁSZ boszúját, vízórásnak dölyfét,
 A villany kikötését, plomba-vizsgát,
 Ügyfélszolgálat packázásait,
 S mind a rugást, mellyel méltatlanok
 Bántalmazzák a túró érdemet:
 Ha nyúgalomba küldhetné magát
 Egy puszta vízzel? Ki hordaná e terheket,
 Izzadva, nyögve a rezsiszámláin,

Ha rettegésünk egy halál utáni
Sokkal nagyobb csatornatársaság,
Perétől s széljegyétől le nem
Lohasztja kedvünk, inkább túrni a
Jelen rezsit, mint ismeretlenek
Felé sietni. Ekképp az öntudat
Belőlünk vízórást csinál,
S az elszántság természetes színét
Az eszme gáztömörré betegíti;
Ily kétkedés által sok hitelesített,
Plombás mérő kifordul medriből
S elveszti rest nevét!

Le Fondant: A nyúl és a teknős

Hetvenkedve szaladgált a nyúl a mezőkön.
„Fülemet rá, futásban nincs, aki legyőzzön!
Nos ki áll ki velem? – szólt. – Kezdődjék a torna!”
Nagy szerényen a teknős: „Megpróbálok” – mondta.

„Te? – kacagott föl a nyúl. – Volna hozzá merszed?
Tízet ugrok én, míg egyet sikerül lépned.
Velem futna versenyt egy ilyen lomha jószág?”
„Akkor is – szólt a teknős – vállalom a próbát.”

Körülállja a pályát a közönség. „Rajta!”
Kocogni kezd a teknős. Nevet a nyúl rajta,
párat ugrik, van már vagy fél pálya előnye.
„Buta teknős!” – Gondolja: csúfot űz belőle.

Megáll, nézi gúnyosan, hogy izzad a másik,
majd lehever, mintha ágy lenne csak a pázsit,
a nézők hangosan biztatják a teknőcöt,
mások dühvel gúnyolják a hetyke ripőköt.

„Megálljunk! – szólt a kanegér. – Csalás e verseny,
a futók fussanak hasonló súlyú mezben!”

Feszegetni kezdi páncélját a teknőcnek,
száz szorgos kéz segít a kezdeményezőnek.

Elenged már a páncél, felsikolt a teknőc,
rémültében fölugrik, majd porban tekergőz.
„Hajrá – így a vezér – zengjünk győzedelmes dalt!”
Elsomfordált a nyúl, a teknős pedig meghalt.

Költs Ferenc: Veszt

Bús düledékeiden, Vesztnek romvára megállék;
Csend vala, gázcsap alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, mint napszél kél; s a rotunda elontott
Transzformátora közt Attila inte felém.
És mond: Honfi, mit ér epedő kebel e romok ormán?
Régi erőműhöz visszamerengni mit ér?
Messze jövődővel komolyan vess öszve jelenkort;
Csökkentsd már a rezsit: s a haza fényre derül!

Petőfi Sándor: Az álom

Az álom
A természetnek legszebb adománya.
Megnyílik ekkor vágyink tartománya.
Mit nem lelünk meg ébren a világon.
Álmában a szegény
Nem fázik és nem éhezik,
Bibor ruhába öltözik,
S jár szép szobák lágy szőnyegén.
Álmában a király

Nem büntet, nem kegyelmez, nem bírál...
Nyugalmat élvez.
Álmában az ifju elmegy kedveséhez,
Kíért epeszti tiltott szerelem,
S ott olvad égő kebelén. –
Álmamban én
Rabnemzetek bilincsét tördelem!

Szalkszentmárton, 1846. március 10. előtt

Guy de Maupassant: A család

Nemsokára viszontlátom hát Simon Radevint – legalább tizenöt éve nem találkoztunk.

Valamikor ő volt a legjobb barátom – meghitt, bizalmas barát, akivel hosszú, nyugodt, vidám estéket töltöttünk együtt. Elmondtuk egymásnak titkainkat, s kettesben elbeszélgetve váratlan, fontos, bonyolult, ritka gondolatokra bukkantunk, a szellemünket megpezsdítő, felhangoló rokonszenvből támadnak az ilyen gondolatok.

Sok-sok év telt el, s mégsem szakadtunk el egymástól. Együtt éltünk, utaztunk, tűnődöttünk, álmodoztunk, ugyanazokat a dolgokat ugyanúgy szerettük, ugyanazokért a könyvekért lelkesedtünk, ugyanazokat a műveket értettük meg, közösek voltak az élményeink, amiktől megborzongtunk, és olyan gyakran mulattunk ugyanazokon az embereken, hogy csak összevillant a szemünk, s már tökéletesen értettük egymást.

Ő azután megnősült. Váratlanul feleségül vett egy vidéki lányt, aki Párizsba jött vőlegényt keresni. És ez a fakószőke, sovány, balkezes fiatal nő, világos és üres tekintetével, friss és buta hangjával – százezer férjre váró baba közül éppen ő elcsípte ezt az értelmes, szellemes fiút. Hogyan történt? Megérti ezt valaki? Simon bizonyára a boldogságot remélte, az egyszerű, kedves, hosszan tartó boldogságot egy derék, gyöngéd és hű asszony karjai közt; és azt hitte: megpillantotta a sápadt hajú süldő lány világos szemében.

Nem tudta, hogy az ilyen jókedvű, élénk, lelkesedni tudó férfiak, amilyen ő is, mennyire elfáradnak, mihelyt megértik az ostoba valóságot, hacsak nem tompulnak el, s végül nem értenek meg már semmit.

Vajon milyen most, mi lett belőle? Még mindig eleven, szellemes jókedvű és lelkesedő? Vagy a vidéki élet mindezt elaltatta már? Mennyit változhat egy férfi tizenöt év alatt!

Kicsi állomásnál állt meg a vonat. Amikor leszálltam, piros arcú, pocakos, kövér, nagyon kövér

férfi rohant felém, széttárta karját, így kiáltotta: – Georges!

Átöleltem, de nem ismertem rá. Megdöbbenően motyogtam:

– Az istenit, te aztán nem fogytál le!

Nevetett.

– Mit akarsz? A remek élet! A remek konyha! A remek éjszakák! Eszem és alszom; így élek, barátom!

Figyelmesen néztem – a szeretett vonásokat kerestem széles arcán. De csak a szeme volt a régi; a régi tekintetét azonban már nem találtam. S arra gondoltam: ha igaz, hogy a tekintet a gondolatok tükre, ebben a koponyában már nem a hajdani gondolatok élnek. Nem azok, amiket én olyan jól ismertem!

A szeme azért csillogott – csillogott tele örömmel és barátsággal; de tekintetéből már hiányzott az értelem tisztasága, mely éppúgy megérezteteti a magasabb rendű szellemet, mint a beszéd.

Simon egyszerre hozzám fordult:

– Nézd csak, itt a két legidősebb!

Félénken és félszegen közelebb lépett egy tizennégy éves fiatal lány (szinte nő már) s egy tizenhárom éves fiú, intézeti ruhában.

– A te gyerekeid? – kérdeztem elámulva.

Vígan mondta:

– Hát persze!

– Hát hány van?

– Öt! Három otthon maradt!

Büszkén, elégedetten, csaknem diadalmasan vágta ezt ki; s engem mély szánalom fogott el, és valamilyen bizonytalan megvetés is, amikor elnéztem ezt a gógös és együgyű tenyészállatot, aki vidéki házában azzal tölti éjszakáit, hogy két álom között gyerekeket csinál, akár ketrecében a nyúl.

Kocsira szálltam, melyet ő maga hajtott, és átvágtunk egy városra, sivár, álmos, jellegtelen kisvárosra, az utcákon üresség és mozdulatlanság. Csak néhány kutya s egy-két cselédlány akadt az utunkba. Időnként egy-egy boltos megemelte az ajtóban kalapját; Simon visszaköszönt, s megmondta, ki volt, nyilván kérkedni akart, hogy mindenkit névről ismer. Átvillant rajtam: bizonyára ő is képviselőségről álmodozik, mint valamennyien, akik így eltemetkeztek vidéken.

Hamarosan magunk mögött hagytuk a várost, és a kocsit befordult egy kertbe, mely park igényével lépett fel, s megállt egy tornyos ház előtt, mely kastélynak szeretett volna látszani.

– Hát ez az én kis vityillóm! – mutatott rá Simon, hogy valamilyen dicséretet csiklandozzon ki belőlem.

S már mondtam is:

– Gyönyörű!

A lépcsőfeljárón megjelent egy hölgy: látogatáshoz illőn kiöltözködve, látogatáshoz illőn megfésülködve, látogatáshoz illő, előre elgondolt mondatokkal. Már nem az a szőke és unalmas fiatal lány, akit tizenöt évvel ezelőtt láttam a templomban – kövér, fodros-bodros, fürtöcskés hölgy lett, akinek nincs kora, nincs egyénisége, nem elegáns s nem szellemes, semmi nincsen benne, amiből egy igazi nő áll. Anya volt, nagydarab és közönséges; tojóstyúk, kanca, gép a szaporodás szolgálatában, mely egyre megfog; s nem foglalkoztatja semmi más, csak gyerekei és szakácskönyve.

Szívélyesen üdvözölt, majd beljebb kerültem az előcsarnokba: itt három csemete sorakozott nagyság szerint, mintha csak szemlére állították volna fel őket, akár a tűzoltókat a polgármester.

– Á, á! Hát itt a többi! - kiáltottam.

Simon sugározva sorolta el a nevüket.

– Jean, Sophie, Gontran.

A szalon ajtaja nyitva állt. Beléptem, s az egyik karosszék mélyén megláttam valamit, ami remegett: egy férfi volt, egy tehetetlen, hűdött öregember.

Radevinné előbbre lépett:

– A nagyapám, uram. Nyolcvanhét éves.

Majd a reszkető aggastyán fülébe ordította:

– Simon egyik barátja van itt, papa!

Az öreg mindenáron köszönteni akart, s kezével kapkodva nyüszítette:

– Uá... uá. . . uá. . .

– Nagyon kedves, uram! – feleltem, s leroskadtam egy székre.

Most lépett be Simon, jót nevetett.

– Á, á! Megismerkedtél a kedves papával? Megfizethetetlen az öreg! A gyerekek öröme!... Te! Olyan torkos, hogy ahányszor asztalhoz ülünk, majd megpukkadunk! El sem tudod képzelni, mennyit tömne magába, ha hagynák. No de majd meglátod... majd meglátod!... Olyan pillantásokat vet minden darab süteményre, mintha csupa fiatal lány volna. Soha mulatságosabbat! Rögtön meglátod!

Ezután szobámba vezettek, hogy átöltözzem, mert közeledett a vacsora ideje. Nagy dobogást hallottam a lépcsőn – hátrafordultam. Apjuk mögött felvonult valamennyi gyerek, nyilvánvalóan azért, hogy megtiszteljenek.

Szobámból a síkságot láthattam, a végtelenbe nyúló, meztelen síkot, fű, búza és zab óceánját, sehol egy fa bokrétája, sehol egy domb – megragadó, szorongató jelképe a házban folyó életnek.

Megszólalt egy gong. Vacsorához hívott. Lementem.

Radevinné szertartásosan fogadta el a karomat, és átlépkedtünk az ebédlőbe.

Az inas karosszékestül az asztalhoz gurította a nagyapát; alig ért az öreg az asztalhoz, tekintete mohón, kíváncsian tapadt az édességekre: nagy kinnal forgatta remegő fejét egyik táltól a másikig.

Simon a kezét dörzsölte:

– Jól fogsz mulatni! – fordult hozzám.

S a gyerekek, megértve, hogy a „torkos nagypapa” jelenetet fogják nekem bemutatni, mind nevetni kezdtek, míg anyjuk – vállat vonva – csak mosolygott.

Ekkor Radevin barátom tenyeréből szócsövet formált, s az öreg felé harsogta:

– Rizskrém lesz ma este!

Az ősapa ráncos arca felgyűlt, s feje búbjától sarkáig még erősebben remegett – így jelezte, hogy megértette, és elégedett.

Enni kezdtünk.

– Figyelj! – suttogta Simon.

Nagyapa nem szerette a levest, és nem akart enni belőle. Erőszakolták – csak egyék, mivelhogy nagyon egészséges! Az inas erővel szájába dugta a tele kanalat, ő meg nagyokat fúj, hogy ne kelljen lenyelnie: sikerült is befröcskölnie az asztalt és minden szomszédját.

A kicsinyek görcsökben vonaglottak a nevetéstől, apjuk meg elégedetten ismételte:

– Ugye, mulatságos az öreg?

És a vacsora végéig csak vele foglalkoztak. Nagyapa majd felfalta szemével az asztalra helyezett édességeket; vadul reszkető kezével minduntalan kinyúlt egy-egy tál után, s megpróbálta magához húzni. De a tálakat úgy helyezték el, hogy mégsem érte el őket – látni akarták erőlködését, remegő nekirugaszkodásait, szemének, szájának, szimatoló orrának, egész lényének bolond vágyakozását. S ettől a vágytól asztalkendőjére csurgóit a nyála, egyre-másra tagolatlan nyögések törtek fel belőle. Az egész család kéjesen élvezte ezt az utálatos, torz kínzást.

Majd kitétek tányérjára egy egészen kicsi falatot, amit ő lázasan, mohón bekapott, hogy minél hamarabb újat kapjon.

Mikor a rizskrémre került sor, szinte görcsök rángatták már. Jajgatott a vágytól.

Gontran odakiáltotta neki:

– Túl sokat evett, ebből már nem kap!

S valóban úgy tettek, mintha neki nem adnának. Akkor sírni kezdett. A sírástól még jobban reszketett, a gyerekek meg nevettek rajta.

Végül eléje tették adagját, egészen kicsi adagot; s amikor az első kanálka krémet lecsúsztatta, torkából furcsa, mohó hang buggyant elő, és nyakával olyan mozdulatot tett, mint a kacska, ha túl nagy falatot nyel.

Amikor végzett a krémmel, türelmetlenül topogni kezdett: még, még!

Megesett a szívem a megindító és nevetséges Tantalus kínlődésán, és segítségére siettem:

– Ugyan, adj neki még egy kis rizskrémot!

De Simon megtagadta.

– Nem, nem, öregem! Ha sokat eszik, még megárt neki! Nagyon idős!

Elhallgattam; eltűnődtem szavain. Ó, erkölcs, ó, logika, ó, bölcsesség! Mert nagyon idős!

Tehát elrabolják tőle az egyetlen gyönyörűséget, amit még élvezni tudna – mert aggódnak az egészségéért! Az egészsége! Ugyan mit kezdjen vele az erőtlen, tehetetlen roncs? Minden napjára vigyáznak – mondják ők. Minden napjára? Hányra? Tízre, húszra, ötvenre vagy százra még? És miért? És érte teszik-e? Vagy azért, hogy minél tovább életben tartsák, hadd mulattassa a családot telhetetlen torkosságával?

Neki már nem volt semmi tennivalója itt az életben; semmi több! Egyetlen vágyat ismert még, egyetlen örömet; hát miért nem elégítik ki ezt az utolsót? Miért nem adják meg mindaddig, míg belehal?

Később – egy elnyúló kártyajátzsma után – felmentem szobámba aludni: szomorú, szomorú, szomorú voltam!

Az ablakhoz álltam. Kintről nem hallatszott be más, csak valamelyik fáról nagyon könnyű, nagyon lágy, nagyon finom madárcsipogás. Tojásain elalvó nősténynek csipoghatott így a párja az éjszakában, hogy mélyebb álomba merítse.

Szegény barátomra gondoltam, akinek öt gyereke van, s aki most bizonyára ott horkol csúnya felesége mellett.

Tóth Árpád: Az új isten

Új isten szól hozzátok, emberek!
Nem templomok setét hajóin úszó
Tömjén között ragyog fel tűz-szeme
Barnult szentképek arany keretéből,
Nem oltárok gyertyái közt fehérlik
Alabástrom közönnyel hallgatag,
Hívók csókjától koptatott szobor,
Nem méla, hosszú, vont litániák
Cukros hullámát untan szürcsölő
Egek lakója!

Nem!

Új isten ez!

Új isten szól hozzátok, emberek!

Nem ég szülötte Ó! Nem mennyben él,
Nagymessze tőlünk, titkos ismeretlen,
Ki arca elé vonta az eget,
Mint egy hüvös, nagy kékselyem palástot,
Nem!

Ó, de nem is föld bálványa Ó,
Mint ama Mammon, aki ült hizott
Göggel rajtunk, s szájától milliom
Élődsi csáp kígyózott szerteszét,
S a szürcsölő, szívó karok befonták
A szűzek testét, s feltörték finom
Velőért a költő zengő agyát,
S a gyárok vak, mély kéményén benyúlva
Átkúsztak a robotos termek odván,
S felitták mind a könnyet és az átkot,
S a lomha Rémben mind aranyra vált ez
És új éhséggé, bár a telt belek
Már a nehéz aranytól eldugultak,
S a rothadó nagy testre már kiültek
Félelmes és aranyló hullafoltok...

Most új isten szól néktek, emberek!

A véres földnek vére szülte Ót,
A sok kiomlott, sűrű, keserű
Vér összeállt a fájó földeken,
Testté tapadt, alakká tornyosult,
Vérszínű, nagy, mezítelen alakká,
Ki országlépő tágra tárja lábát,
S Földet rengésre tépő hangja zeng
Piros Keletről a sápadt Nyugatnak:

„Ím eljöttem!

Eljött a Vörös Isten!”

És megy, s dörgő léptére messze reszket

A sárga Szajna, s medréből kicsap,
Jerichós visszhangot ver vén Westminster,
S az Óceán zöld üvegén vörössen
Égre rezg ezermérföldes árnya,
S átfogja a Fehér Ház vak falát...

Hozsánna néked, új isten, hozsánna!

Ismerj meg minket, teid vagyunk!
A szíved hajtó, élő, drága nedv,
A diadalmas vörös lüktetés
A mi bús vérünktől is gazdagult,
S világra ömlő harsonád sodrába
Gyötört torkunk reszkető hangverése
Szerényen s mégis segítve simul:
A kicsiny, árva magyar jaj-patak
A messzezengeő nagy moszkvai árba,
Mely most tisztára mossa a világot:

Hozsánna néked, új isten, hozsánna!

Legyen szavad teremtés új igéje,
Formáld át sáros, bűnös, ócska bolygónk,
Mit elrontott sok régi, úri isten,
Ti istenek közt új és proletár,
Formáld boldoggá pőrölyös kezeddél –
Emelj minket roppant tenyereidre,
És a magad képére gyúrj át minket!

Bertolt Brecht: Dal Penge Mackie-ről

És a cápa fal javába
Vad fogakkal – nem titok

És Macheath-nél ott a kése
Ám a kést nem láthatod.

Nézz a cápa uszonyára
Hogyha gyilkolt, ott a vér!
Penge Mackie kesztyüsen jár
És a kesztyű hófehér.

Themze-parton egynehányan
Összeesnek hirtelen!
Azt beszélük, semmi pestis,
Mac Macheath volt ott jelen.

És a Strandon hulla fekszik
Kék vasárnap, szép idő
És ki tűnt el túl a sarkon?
Penge Mackie – újra ő.

És hová lett Smüle Meier
És olyan sok gazdag úr?
És a pénzük Mackie-é lett
Bizonyíthatatlanul.

Megtalálták Jenny Towlert
És szívében ott a tűr
Penge Mackie jár a parton
Persze nem tud semmiről.

Hol van Alphons Glite, a góré?
Napvilágra úgyse jut.
És ha bárki tudna róla
Penge Mackie mit se tud.

És hatalmas tűz Sohóban
Hét gyerek s egy vén öreg –
Meg se kérdik Penge Mackie-t
Míg a nép közt őgyeleg.

És az ifjú özvegyasszony
Hogy ki volt, már nem titok
Hogy felébredt, meggyalázták –
Penge Mackie mit kapott?

Laska Lajos: Mesteremberek

Mi nem vagyunk tudósok, se méla, aranyszájú papok,
kik rezsicsökkentés nélkül lopják a napot,
mi hősök vagyunk, kiket vad csinadratta kísért a csatába
s akik most győztesen doboltatnak szerte vidékeken,
erőművek tágas udvarán, olajbányák szurtos mélyén,
gázvezetékek ormán, szerte, szerte az egész világban.
A kék villanyvezetékek alatt most várakozásteljesek az órák...
Minden vár és rezzenetlen, mint a kikapcsolt transzformátorállomás
az anyag csendje ez, a szótlan megbontatlan anyagé,
a teremtő anyagé, mely rezszi, rezszi, rezszi akar lenni.
Tegnap még sírtunk s holnap, holnap már a mi dolgunkat csodálja a század.
Igen! Mert a mi csúnya tömpe ujjainkból már zsendül a friss erő,
s holnap már áldomást tartunk az új falakon.
Holnap azbeszttől, vasból és roppant gránitból életet dobunk a romokra
s félre az államdekorációkkal! a holdvilággal! és az orfeumokkal!
Csak rezsit és rezsicsökkentést! Hatalmas felhőkarcolók,
megannyi Eiffel-torony, bazalt talpú hidak zengik dicsőségünket,
zengik sikereinket, zengik igazságunkat, hogy elég volt
a rezszi terrorjából, le a rezsziemelőkkel, mert itt vagyunk!
Itt vagyunk, mi vagyunk az emberek, a rezsicsökkentők,
akik tudjuk, akik vállaljuk, akik arcába vágjuk
a tegnap rezszihiénáinak, rezszi keselyűinek, hogy most már
fél kiloWatt az egy kiloWatt, és fél köbméter az egy köbméter,
de lehet hogy kettő, ha folytatjuk, és tovább csökkentjük a rezszi,
rendületlenül.

Dull Ernő: Száz százalék

„Előre a rezsicsökkentésért!” – szólt a vezér.

„Előre!” – tombolt a tömeg.

„Előre a húsz százalékért!”

„Előre!” – üvöltötték az eltorzult szájak.

„Ötven százalékot!” – süvítette önkívületben valaki.

„Előre az ötven százalékért!” – sikoltották a kifordult ajkak.

„Hát, ha ennyire akarjátok – szólt a vezér –, legyen száz százalékos a rezsicsökkentés!”

Azzal kialudt a villany és sötét lett, éjsötét.

Húrok

Kossuth Lajos azt üzente

Kossuth Lajos azt üzente,
elfogyott a rezsimentje,
ha még egyszer azt üzeni,
mindnyájunknak el kell menni,
éljen a magyar szabadság, éljen a rezsi!

Rezsieső karikára
Kossuth Lajos kalapjára,
valahány csepp esik rája,
annyit csökken egységára,
éljen a magyar szabadság, éljen a rezsi!

Kapcsolat

Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Fillér u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

Elérhetőség

Szerkesztőség: szerkesztoseg@marcius15.hu

Webmester: webmaster@marcius15.hu

www.marciustizenotodike.hu - © 2010-2014 Marczius Tizenötödike. Minden jog fenntartva!